

Concurrent Responsibility and Responsibility for a Joint Conduct from the Perspective of the International Law Commission and the European Court of Human Rights: Unitary or Plural?

Saeed Mokhtari*

Ph.D Student, International Law, Faculty of
Law, University of Qom, Qom, Iran

Mohamad Setayeshpur

Faculty Member, Department of
International Law, Faculty of Law,
University of Qom, Qom, Iran

1. Introduction

The increasing complexity of multinational operations in the modern era has brought critical questions concerning state responsibility for joint conduct under international law to the forefront. The present study aimed to undertake a comparative analysis of the legal frameworks governing concurrent responsibility, juxtaposing the principles set out in the International Law Commission's (ILC) 2001 Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts (ARSIWA) with the jurisprudence of the European Court of Human Rights (ECtHR). The study sought to answer the following questions:

* Corresponding Author: Hofarigon@gmail.com

How to Cite: Mokhtari, S & Setayeshpur, M., "Concurrent Responsibility and Responsibility for a Joint Conduct from the Perspective of the International Law Commission and the European Court of Human Rights: Unitary or Plural?", The Quarterly Journal of Public Law Research, Vol. 28, No. 92, (2026), 343 - 378. Doi: 10.22054/qjpl.2025.85172.3093

(1) How does the ECtHR reconcile the ILC's principle of concurrent responsibility for joint conduct with the jurisdictional limitations imposed by Article 1 of the ECHR? (2) What implications does this reconciliation—or the absence thereof—have for accountability in multinational operations, particularly in contexts such as military coalitions and shared governance arrangements? And (3) can a coherent doctrine be developed to reconcile the ILC's universalist approach to concurrent responsibility with the ECtHR's predominantly territorially anchored jurisprudence? The analysis focused on the tension between the ILC's recognition of concurrent responsibility for joint conduct and the ECtHR's jurisdictional thresholds under Article 1 of the European Convention on Human Rights (ECHR), which generally requires a sufficient basis for attributing conduct to a state within its jurisdiction, including through the exercise of effective control over individuals or territory

2. Literature Review

Existing scholarship reveals significant divergences in approaches to state responsibility. Although the ILC's Articles on ARSIWA are not legally binding as such, they largely codify and reflect customary international law. Article 47, in particular, recognizes the possibility of concurrent responsibility where multiple states participate in a joint organ or collective action resulting in an internationally wrongful act. The framework also addresses attribution through effective control (Article 8), but does not provide a mechanism for apportioning liability among multiple responsible states.

In contrast, the ECtHR's case law, as seen in *Hussein v. Albania* (2006) and *Al-Skeini v. the United Kingdom* (2011), prioritizes territorial jurisdiction and direct operational control, requiring claimants to prove a state's specific role in alleged violations. Critics like Larsen, in "Attribution of Conduct in Peace Operations: The 'Ultimate Authority and Control' Test" (2008), and Talmon, in "The Procedural Obligation Under Article 2 ECHR to Investigate and

Cooperate with Investigations of Unlawful Killings in a Cross-Border Context” (2019), argue that the ECtHR’s rigid jurisdictional thresholds can create accountability gaps, especially in opaque multinational operations. Recent scholarship—such as Samantha Besson’s “Concurrent Responsibilities Under the European Convention on Human Rights” (2018) and Ryngaert’s “Extraterritorial Obligations Under Human Rights Law” (2018)—further explore the interplay between human rights law and state sovereignty.

3. Materials and Methods

This study employed a comparative legal analysis, combining a textual examination of the ILC’s Articles on ARSIWA with an analysis of key ECtHR’s judgments. Moreover, a critical assessment of scholarly critiques and doctrinal debates informed the identification and synthesis of emerging trends across both legal frameworks. The case studies were situated within broader themes of accountability, jurisdiction, and the evolving nature of multinational cooperation. The methodology helped bridge the theoretical analysis of state responsibility with practical insights derived from judicial reasoning, highlighting the dynamic interaction between international legal norms and regional human rights regimes.

4. Results and Discussion

The ECtHR’s reliance on effective control as a jurisdictional prerequisite under Article 1 of the ECHR imposes a higher evidentiary burden than the ILC’s model of concurrent responsibility. In *Hussein v. Albania*, the ECtHR rejected claims against 21 coalition states concerning detainee abuses in Iraq, citing insufficient evidence of direct control. Similarly, in *Hess v. the United Kingdom* (1975), the Court dismissed claims of responsibility arising from shared governance in post-war Berlin, treating jurisdiction as indivisible. However, the post-Al-Skeini jurisprudence reflects a shift towards a

more functional conception of jurisdiction. In *Al-Skeini v. the United Kingdom* (2011), the ECtHR recognized the United Kingdom's responsibility for deaths in Basra during the occupation, linking the exercise of jurisdiction to the performance of public powers even in the absence of formal territorial control. This sliding scale approach accommodates the allocation of obligations according to the degree of operational authority exercised, a principle subsequently affirmed in *Jaloud v. the Netherlands* (2014), where Dutch operational command over a checkpoint was sufficient to establish liability.

Despite these developments, the ECtHR's emphasis on individualized responsibility risks perpetuating accountability gaps. For example, in *WS v. Frontex* (2023), the Court of Justice of the European Union (CJEU) dismissed claims against the EU Border and Coast Guard Agency on the basis of an insufficient direct causal link, highlighting the difficulties of attributing responsibility in decentralized and multinational operations. By contrast, the ILC's framework, as illustrated by cases such as *Mothers of Srebrenica v. the Netherlands* (2019), provides greater flexibility by allowing responsibility to be attributed on the basis of shared effective control, even in complex multilateral contexts.

The ECtHR's jurisprudence reflects a form of jurisdictional realism that prioritizes legal certainty over collective accountability. Although the cases of *Al-Skeini* and *Jaloud* represent significant developments in recognizing functional forms of control, the Court's emphasis on direct causation and role-specific evidence may nevertheless limit accountability within opaque multinational frameworks. This stands in marked contrast to the ILC's approach, which allows shared participation to give rise to concurrent responsibility. For example, the ECtHR's rejection of responsibility in *Hess v. the United Kingdom*—despite the United Kingdom's veto power over detainee conditions—illustrates the Court's reluctance to engage with forms of indirect influence or systemic negligence.

The tension between these frameworks reflects broader debates within international law concerning whether accountability should be

grounded primarily in territorial sovereignty or should instead accommodate the realities of collective governance. The ECtHR's approach protects the autonomy of states but may also risk facilitating accountability avoidance within coalitions. Conversely, the ILC's framework remains largely aspirational and lacks independent enforcement mechanisms. Scholarly proposals, including Besson's concept of modular obligations and Larsen's advocacy of positive duties in shared operations, seek to bridge this divide by developing intermediate approaches. Such approaches would hold states responsible for foreseeable harms that they had the capacity to prevent or mitigate through diplomatic, operational, or institutional means.

5. Conclusion

This analysis identified a doctrinal divide between the ILC's universalist approach to accountability and the ECtHR's jurisdictional pragmatism. Three reforms are proposed to bridge this gap. The first concerns the expansion of positive obligations. The states participating in joint operations should bear responsibility for using their influence and available means to prevent foreseeable human rights violations, even in the absence of direct control. The second involves the adoption of functional attribution standards. The ECtHR could incorporate the ILC's effective control criterion under Article 8 of the ARSIWA into its jurisprudence, drawing on approaches reflected in the case of *Mothers of Srebrenica* to better address situations involving shared governance and responsibility. The third reform is to shift the evidentiary burden. In cases involving systemic violations, states should be required, where appropriate, to demonstrate that they lacked a meaningful role in the alleged collective harm, thereby reducing the evidentiary burden on claimants operating in opaque multinational contexts.

A harmonized doctrine should balance the ECtHR's emphasis on jurisdictional clarity with the ILC's broader conception of collective accountability, ensuring that states cannot exploit institutional

ambiguities to evade accountability. By reconciling these paradigms, international law can better address the complexities of twenty-first-century multinational cooperation while upholding universal human rights.

Keywords: Joint Conduct, European Court of Human Rights, Effective Control, Concurrent Responsibility, International Law Commission.

مسئولیت متقارن و مسئولیت در قبال فعل مشترک از نظرگاه کمیسیون حقوق بین الملل و دیوان اروپایی حقوق بشر: واحد یا متکثر؟

دانشجوی دکتری حقوق بین الملل، دانشکده حقوق، دانشگاه قم، قم، ایران

سعید مختاری*

عضو هیئت علمی گروه حقوق بین الملل، دانشکده حقوق، دانشگاه قم، قم، ایران

محمد ستایش پور

چکیده

این مقاله به بررسی رویه دیوان اروپایی حقوق بشر و در مورد مسئولیت دولت برای رفتار واحد مشترک در عملیات چندملیتی پرداخته است. هدف این مطالعه تعریف روندهای حقوقی در خصوص رفتار واحد مشترک در رویکردهای کمیسیون حقوق بین الملل و دیوان اروپایی حقوق بشر است. پرسش اصلی آن است که چگونه دیوان اروپایی حقوق بشر، اصل مسئولیت هم‌زمان مورد نظر کمیسیون حقوق بین الملل برای رفتار واحد مشترک را با محدودیت‌های صلاحیتی ماده ۱ کنوانسیون حقوق بشر مطابقت می‌دهد و این امر چه پیامدهایی برای پاسخگویی در اقدامات چنددولتی دارد. از طریق مطالعات موردی، قضایای کلیدی مرتبط با این موضوع و تحلیل حقوقی آنها و نیز تطبیق روندهای کلی هر یک، این پژوهش استدلال کرده است که اتکای دیوان به «کنترل مؤثر» به عنوان پیش شرطی برای صلاحیت، باعث به وجود آمدن شکاف‌های پاسخگویی در زمینه‌هایی مانند ائتلاف‌های نظامی یا تصمیم‌گیری‌های غیرقانونی می‌شود. با تطبیق رویه دیوان اروپایی حقوق بشر با اصول مورد نظر کمیسیون حقوق بین الملل در خصوص مسئولیت دولت‌ها، این مقاله از حصول چارچوب منسجمی دفاع کرده است که حمایت جهانی از حقوق بشر را با واقعیت‌های همکاری چندملیتی متعادل می‌کند و ضامن آن است که امکان گریز دولت‌ها از پاسخگویی از طریق عدم شفافیت تشکیلاتی فراهم نمی‌آید.

واژگان کلیدی: رفتار واحد مشترک، دیوان اروپایی حقوق بشر، کنترل مؤثر، مسئولیت هم‌زمان، کمیسیون حقوق بین الملل.

* نویسنده مسئول: Hofarigon@gmail.com

مقدمه

مسئولیت دولت‌ها برای «رفتار واحد مشترک»^۱ زمانی به وجود می‌آید که چندین دولت از طریق ارگان‌های مشترک، ائتلاف‌های موقت یا مدیریت جمعی با یکدیگر همکاری می‌کنند که منجر به اعمالی می‌شود که می‌تواند نقض تعهدات بین‌المللی تلقی گردد. بر اساس مجموعه مواد ۲۰۰۱ کمیسیون حقوق بین‌الملل سازمان ملل متحد (از این به بعد کمیسیون) در زمینه مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها بابت اعمال متخلفانه بین‌المللی^۲ (از این به بعد مواد ۲۰۰۱)، چنین رفتاری می‌تواند باعث «مسئولیت هم‌زمان»^۳ شود که در آن هر دولت مشارکت‌کننده مستقلاً مسئول اعمال متخلفانه یکسان است. با این حال بر اساس کنوانسیون اروپایی حقوق بشر (از این به بعد کنوانسیون)، این اصل با آستانه صلاحیت ماده ۱ تلافی می‌کند که مسئولیت را محدود به اعمالی می‌نماید که در «حوزه صلاحیت» یک دولت رخ می‌دهد. این مقاله به بررسی این موضوع می‌پردازد که چگونه دیوان اروپایی حقوق بشر (از این به بعد دیوان) این تنش را هدایت و اقدام جمعی را در برابر تمرکز کنوانسیون بر مسئولیت‌پذیری فردی متعادل می‌کند.

در عصر چندجانبه‌گرایی فزاینده - از ائتلاف‌های نظامی گرفته تا حکمرانی فراملی - مسئله مسئولیت مشترک اهمیت ویژه‌ای یافته است. رویه حقوقی دیوان نحوه مشارکت دولت‌ها در اقدامات مشترک را بدون گریز آنها از پاسخگویی در مورد نقض سیستماتیک حقوق بشر شکل می‌دهد. با وجود این، همانطور که در قضایایی مانند «حسین علیه آلبانی» و «همکاران»^۴ و «هس علیه بریتانیا»^۵ دیده می‌شود، اتکای دیوان به صلاحیت به عنوان اولین معیار مورد بررسی، خطر ایجاد شکاف‌های پاسخگویی را به همراه دارد. تجزیه و تحلیل این موضوعات برای تطبیق چارچوب جهانی کمیسیون در خصوص مسئولیت دولت‌ها با تعهدات قلمرو-محور کنوانسیون، اهمیت حیاتی دارد.

1. Joint Conduct.

2. Draft Articles of International Law Commission on International Responsibility of States (2001) (ARSIWA).

3. Concurrent Responsibility.

4. Hussein v. Albania et al., (2006).

5. Hess v. United Kingdom, (1975).

هدف مقاله این است که خطوط حقوقی رفتار واحد مشترک تحت چارچوب‌های کمیسیون و کنوانسیون را تعریف و چگونگی نحوه عمل دکترین حقوقی - قضایی دیوان در مسئولیت جمعی به عنوان یک واسط تحلیل شود و رویکردی منسجم برای تسهیم مسئولیت در اقدامات چنددولتی پیشنهاد نماید. نوآوری آن، در ترکیب اصول مسئولیت هم‌زمان کمیسیون با رویه در حال تحول دیوان در مورد صلاحیت، به‌ویژه پس از قضیه «السکینی علیه بریتانیا»^۱ نهفته است. این مقاله با بازخوانی اتکای دیوان به مفهوم «کنترل» به عنوان عامل تعیین‌کننده مسئولیت، این فرض رایج را که رفتار واحد مشترک ذاتاً مسئولیت را کمرنگ می‌کند، به چالش می‌کشد.

پرسش اصلی این است که چگونه دیوان، اصل مسئولیت هم‌زمان مورد نظر کمیسیون برای رفتار واحد مشترک را با محدودیت‌های صلاحیتی ماده ۱ کنوانسیون مطابقت می‌دهد و این امر چه پیامدهایی برای پاسخگویی در اقدامات چنددولتی دارد؟ فرضیه اصلی این است که پایبندی دیوان به یک آستانه صلاحیتی سختگیرانه طبق ماده ۱ - که مستلزم اثبات «کنترل فردی» یک دولت بر زیان‌دیدگان یا قلمرو سرزمینی است - بار اثباتی بالاتری نسبت به مدل مسئولیت هم‌زمان کمیسیون ایجاد می‌کند. این امر منجر به پاسخگویی تجزیه‌شده به ویژه در موارد مربوط به مدیریت مشترک یا عملیات‌های ائتلافی می‌شود که در آن دولت‌ها ممکن است با نسبت دادن تقصیر به ساختارهای تصمیم‌گیری جمعی از پذیرش مسئولیت سر باز بزنند.

روش مقاله مبتنی بر بهره‌گیری از یک رویکرد تحلیل نظری و تطبیقی است که ترکیبی از تحلیل متنی مواد ۲۰۰۱ کمیسیون و رویه موردی دیوان، نیز ارزیابی انتقادی دیدگاه‌ها و نقدهای علمی و همچنین مطالعات موردی احکام شاخص دیوان (مانند پرونده‌های «هس»، «حسین»، «السکینی») برای ردیابی تحولات در رویه حقوقی دیوان خواهد بود.

این مقاله ابتدا رویکرد کمیسیون در رابطه با مسئولیت هم‌زمان برای رفتار واحد مشترک پرداخته می‌شود، سپس رویکرد دیوان درباره این موضوع مورد بررسی قرار می‌گیرد. پس از آن با تطبیق این دو رویکرد، یک دکترین منسجم برای موضوع مورد بحث ارائه می‌شود.

1. Al-Skeini v. UK (2011).

۱. چارچوب کمیسیون حقوق بین الملل: مسئولیت هم‌زمان برای رفتار واحد مشترک

مواد ۲۰۰۱ کمیسیون حقوق بین الملل چارچوبی اساسی برای پرداختن به مسئولیت هم‌زمان در حقوق بین الملل ارائه می‌دهد. در حالی که این مجموعه مواد، یک معاهده الزام‌آور نیستند، اما ساختاری شبیه به معاهده را اتخاذ می‌کنند؛ یک انتخاب استراتژیک با هدف حداکثر کردن نفوذ آنها به عنوان قاعده‌گذاری حقوق بین الملل عرفی. این شکل متناقض - شبیه یک معاهده بودن بدون تصویب رسمی - بازتاب‌دهنده قصد این کمیسیون برای ایجاد توازن بین وضوح و انعطاف‌پذیری است و دادگاه‌ها و محاکم بین‌المللی را قادر می‌سازد تا مفاد آن را به طور پویا در مواردی که شامل چندین دولت مسئول یا تعهدات متداخل هستند، اعمال کنند.

کمیسیون بر آن است دولت‌هایی که از طریق یک «ارگان مشترک» عمل می‌کنند، ممکن است هم‌زمان مسئولیت اعمال متخلفانه بین‌المللی را بر عهده گیرند؛ زیرا هر دولت، مسئولیت مستقلی در قبال نقض‌های مشابه دارد.^۱ این مفهوم به صراحت در مواد ۲۰۰۱ ذکر نشده اما در شرح و تفسیر کمیسیون حقوق بین الملل از مواد ۲۰۰۱ در ذیل ماده ۶ که به موضوع رفتار ارگان‌های دولتی که در اختیار دولت دیگر قرار می‌گیرند و نیز ماده ۴۷ که به موضوع تعدد دولت‌های مسئول مربوط است از آن سخن به میان آمده است. این اصل در قضیه «برخی سرزمین‌های فسات در نائورو»^۲ مطروحه نزد دیوان بین‌المللی دادگستری آمده است که در آن استرالیا، بریتانیا و نیوزلند مجموعاً مسئول آسیب‌های زیست‌محیطی ناشی از اداره مشترک نائورو تلقی شدند. رویکرد کمیسیون فرض می‌گیرد که انتساب طبق مواد ۴ یا ۵ مجموعه مواد ۲۰۰۱ - چه از طریق ارگان‌های قانونی یا نهادهایی که اختیارات دولتی را اعمال می‌کنند - برای احراز مسئولیت کافی است.

1. International Law Commission, Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with Commentaries, (2001), Yearbook of the International Law Commission 2001, Vol. II, Part Two, Commentary to Article 47, para. 1, p. 124.

2. Certain Phosphate Lands in Nauru (1992).

مواد ۲۰۰۱ کمیسیون، مسئولیت هم‌زمان را در چارچوبی منعطف اما فاقد جزئیات مشخص توزیع مسئولیت میان دولت‌ها مطرح می‌کند. بر اساس ماده ۴۷ این طرح، اگر چند دولت در ارتکاب یک عمل متخلفانه بین‌المللی مشارکت داشته باشند، هر یک مسئولیت جداگانه دارند و زیان‌دیده می‌تواند به طور هم‌زمان یا جداگانه به مسئولیت هر یک استناد کند. این رویکرد به رسمیت شناختن ماهیت جمعی برخی تعهدات بین‌المللی مانند تعهدات عام‌الشمول^۱ است که امکان استناد حتی برای دولتی که مستقیماً آسیب ندیده را هم فراهم می‌سازد. با این حال، طرح مذکور سازوکاری برای تعیین سهم هر دولت در جبران خسارت ارائه نمی‌دهد و این امر را به رویه قضایی و توافقاتی دوجانبه واگذار می‌کند.^۲

برای مثال در پرونده «فعالیت‌های مسلحانه در قلمرو کنگو»^۳، دیوان بین‌المللی دادگستری با استناد به مواد ۲۰۰۱، مسئولیت اوگاندا را به طور جداگانه و بدون تعیین سهم سایر بازیگران تأیید کرد که نشان‌دهنده اتکای نظام حقوقی به انعطاف‌پذیری این مواد است.^۴ از سوی دیگر در مواردی که نقض تعهدات ناشی از کنش‌های غیرمستقیم (مانند حمایت از گروه‌های غیردولتی) رخ می‌دهد، معیار «کنترل مؤثر»^۵ برای انتساب مسئولیت به دولت به کار می‌رود، اما ابهام در تعیین حداقل سطح کنترل، چالش‌هایی در تبیین دقیق مسئولیت هم‌زمان ایجاد می‌کند. به طور کلی، رویکرد کمیسیون در این مواد، تعادلی میان ضرورت پاسخگویی جمعی و حفظ حاکمیت دولت‌ها برقرار می‌کند، هرچند فقدان ضوابط شفاف توزیع مسئولیت، اجرای آن را در موارد پیچیده به چالش می‌کشد.

مواد کلیدی مانند ماده ۴۷ اذعان می‌کنند چندین دولت ممکن است در قبال یک عمل مسئولیت داشته باشند که بر تشخیص کمیسیون از پیچیدگی مسئولیت هم‌زمان تأکید می‌کند. با این حال، فقدان دستورالعمل‌های صریح برای تقسیم مسئولیت بین دولت‌ها،

1. Erga Omnes.

۲. محسن محبی و وحید بذآر، «مفهوم استناد به مسئولیت بین‌المللی با تأکید بر طرح کمیسیون حقوق بین‌الملل (۲۰۰۱)»، فصلنامه مطالعات حقوق عمومی، دوره ۴۸، شماره ۱، (۱۳۹۷)، صص ۲۰۱-۲۲۲.

3. Armed Activities on the Territory of the Congo (DRC v. Uganda) (2005).

۴. مسعود راعی، «قابلیت اجرایی طرح ۲۰۰۱ مسئولیت دولت‌ها در حوزه قواعد حقوق بشری»، فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی، دوره ۳۷، شماره ۴، (۱۳۸۷)، ص ۶۵.

5. Effective Control.

فضایی را برای تفسیر حقوقی باقی می‌گذارد و سؤالاتی را در مورد سازگاری در اعمال مفاد آن ایجاد می‌کند. اتکای کمیسیون به حقوق بین‌الملل عرفی و اصول کلی حقوقی، این سازگاری را تضمین می‌کند، اما خطر پراکندگی را نیز به دنبال دارد، زیرا دادگاه‌ها و محاکم ممکن است وفاداری متنی را بر نکات ظریف موضوعی اولویت دهند.

دادگاه‌های بین‌المللی اغلب به مواد کمیسیون استناد می‌کنند و آنها را علی‌رغم غیرالزام‌آور بودن، معتبر می‌دانند. با این حال، هنگام اعمال ساختار معاهده‌وار مواد کمیسیون در راستای حقوق بین‌الملل عرفی، تنش‌هایی ایجاد می‌شود. در قضیه «هورمونس»^۱، نهاد استیناف سازمان تجارت جهانی در گزارش خود، نسبت به انتساب معانی ناخواسته به متون معاهده هشدار داد؛^۲ اصلی که به مواد کمیسیون نیز گسترش می‌یابد. این امر بر چالش تطبیق ساختار رسمی مواد ۲۰۰۱ با ماهیت نانوشته حقوق بین‌الملل عرفی به‌ویژه در مواردی که شامل تعهدات هم‌زمان است، تأکید می‌کند. به عنوان مثال در پرونده «پروژه گابچیکو-ناگیماروس؛ مجارستان در برابر اسلواکی»^۳، دیوان بین‌المللی دادگستری به مجموعه مواد کمیسیون برای ارزیابی مسئولیت مشترک در قبال آسیب‌های زیست‌محیطی ارجاع داد و اقتدار متقاعدکننده آنها را علی‌رغم فقدان قوانین معاهداتی مربوط به مسئولیت، نشان داد.^۴ در قضیه «فعالیت‌های مسلحانه در قلمرو کنگو؛ جمهوری دموکراتیک کنگو علیه اوگاندا» دیوان بین‌المللی دادگستری، مجموعه مواد کمیسیون را برای نسبت دادن مسئولیت به اوگاندا در قبال نقض قوانین بین‌المللی بشردوستانه به کار گرفت و نشان داد که سودمندی آنها در قضاوت مسئولیت‌های هم‌زمان دولتی و غیردولتی است.

1. Hormones.

2. World Trade Organization. European Communities — Measures Concerning Meat and Meat Products (Hormones). Appellate Body Report. WT/DS26/AB/R, WT/DS48/AB/R. 16 January 1998, para. 181.

3. Gabčíkovo-Nagymaros Project (Hungary v. Slovakia).

4. David D. Caron, "The ILC Articles on State Responsibility: The Paradoxical Relationship between Form and Authority", American Journal of International Law, Vol. 106, No. 4, (2012), p. 857.

رویکرد کمیسیون به مسئولیت هم‌زمان، تعادل ظریفی بین قانون‌گذاری و انعطاف‌پذیری را دربر می‌گیرد. با اتخاذ شکلی شبیه معاهده بدون وضعیت الزام‌آور، این مجموعه مواد به پذیرش گسترده نزد محاکم و دادگاه‌های بین‌المللی دست می‌یابد و در عین حال به آنها اجازه می‌دهد تا اصول حقوقی آن را با موضوعات در حال تحول تطبیق دهند. با این حال، این استراتژی خطر «تصلّب کاذب»^۱ را به همراه دارد، جایی که ساختارهای متن‌محور، ماهیت پویای حقوق بین‌الملل عرفی را پنهان می‌کند. از آنجایی که دولت‌ها و دادگاه‌ها مسئولیت‌های هم‌زمان را به اجرا درمی‌آورند، این مجموعه مواد به‌عنوان گواهی برای ارتباط پایدار حقوق بین‌الملل عرفی عمل می‌کنند؛ سیستمی که نه تنها بر اساس رضایت، بلکه بر اساس انتظارات جمعی جامعه بین‌المللی بنا شده است.

۲. رویه حقوقی دیوان اروپایی حقوق بشر درباره رفتار واحد مشترک

۱-۲. قضیه «حسین علیه آلبانی و همراهان»: بار اثباتی

دیوان اروپایی حقوق بشر به طور مداوم اعلام کرده است که مسئولیت یک دولت بر اساس کنوانسیون در قبال اعمالی که در عملیات ائتلافی رخ می‌دهد نیاز به چیزی بیش از مشارکت صرف در یک نیروی چندملیتی دارد. این اصل در قضیه «حسین علیه آلبانی و همراهان»، در جایی که خواهان ادعا داشت که ۲۱ کشور اروپایی مسئولیت بازداشت وی توسط نیروهای ائتلاف تحت رهبری ایالات متحده در عراق را بر عهده دارند، بیان شده است. دیوان این ادعا را رد و تأکید کرد که صلاحیت طبق ماده ۱ کنوانسیون و نیز انتساب مسئولیت به «کنترل مستقیم یا دخالت»^۲ یک دولت در اعمال خاص بستگی دارد، نه صرفاً عضویت در یک ائتلاف.

1. False Concreteness.

2. Direct Control or Involvement.

دیوان در قضیه «حسین» تأکید کرد که مسأله صلاحیت، یک دولت را ملزم می‌کند که «کنترل واقعی»^۱ را بر هر فرد یا قلمرو مورد نظر اعمال کند. مشارکت صرف در یک ائتلاف، حتی ائتلاف تحت فرماندهی واحد، ناکافی تلقی می‌شود:

«مسئولیت هیچ یک از دولت‌های خوانده را نمی‌توان تنها بر این اساس استناد کرد که آن دولت‌ها ... بخشی از ائتلاف با ایالات متحده بودند... در حالی که فرماندهی کلی ائتلاف در اختیار ایالات متحده بوده است».^۲

این استدلال نشان‌دهنده بی‌میلی دیوان به استنباط مسئولیت، تنها از اقدام جمعی است. در عوض، خواهان‌ها باید «نفوذ یا دخالت خاص»^۳ دولت خوانده را در نقض ادعایی نشان دهند. همانطور که استفان تالمون^۴ استدلال می‌کند، این رویکرد در عملیات‌های ائتلاف، جایی که تصمیم‌گیری پراکنده است و مسئولیت عمداً مبهم می‌شود، خطر تبرئه دولت‌ها از مسئولیت‌پذیری را به دنبال دارد.^۵

دیوان با اشاره به «تقسیم کار و قدرت» ائتلاف تحت فرماندهی ایالات متحده، بر عدم موفقیت خواهان در اثبات اینکه هر کشور اروپایی بر بازداشت یا محاکمه او اعمال قدرت کرده است، تأکید کرد. چنین استدلالی با سابقه موجود در قضیه «بانکوویچ علیه بلژیک»^۶ نیز مطابقت دارد که در آن دیوان تأیید کرد که صلاحیت فراسرزمینی طبق ماده ۱ کنوانسیون عمداً سرزمینی است و مستلزم وجود «کنترل مؤثر» بر یک منطقه یا افراد است.^۷ در قضیه «حسین»، فقدان چنین کنترلی - چه از طریق اشغال سرزمینی یا دخالت

1. Actual control.

2. Husayn (Abu Zubaydah) v. Poland, App. No. 7511/13, Eur. Ct. H.R., (2014), para. 12.

3. Specific Influence or Involvement.

4. Stefan Talmon.

5. Stefan Talmon, "The Responsibility of Outside Powers for Acts of Secessionist Entities", International and Comparative Law Quarterly, Vol. 58, No. 3, (2008), p. 162.

6. Banković v. Belgium (2001).

7. Banković and Others v. Belgium and Others, App. No. 52207/99, Eur. Ct. H.R. (2001), paras. 59-82.

مستقیم در درمان و مداوای خواهان - مانع از صلاحیت شد. این تصمیم نشان دهنده بی میلی دیوان برای تحمیل مسئولیت مشترک بدون شواهدی از نقش «عملیاتی» یک دولت است،^۱ همانطور که بعداً در قضیه «جلود علیه هلند»^۲ یعنی در جایی که مسئولیت هلند از «فرماندهی عملیاتی» یک ایست بازرسی در عراق ناشی می شد تکرار گردید.^۳

این رویکرد مورد انتقاد علمی اندیشمندان حقوق بین الملل قرار گرفته است. بنا به نظر لارسن^۴ تمرکز دیوان بر «قابلیت انتساب»^۵ و «صلاحیت»، خطر سلب مسئولیت دولت ها را در موارد ائتلاف آنها در پی دارد.^۶ تحلیل لارسن با انتقاد گسترده تر او از تصمیم قابل پذیرش «بهرامی - سرامتی»^۷ همخوانی دارد، جایی که دیوان رفتار در کوزوو را به جای دولت هایی که به نیروهای نظامی کمک می کنند، علی رغم نقش های عملیاتی شان، به سازمان ملل نسبت می دهد. وی معتقد است که این رویکرد خطر مشروعیت بخشیدن به «اجتناب از مسئولیت» در عملیات های چندملیتی را به همراه دارد.^۸

به طور مشابهی، *استفان تالمون* خاطرنشان می کند که اصرار دیوان بر اثبات «نفوذ یا دخالت» یک دولت در اعمال خاص، بار بالایی از اثبات شواهد را به ویژه در ائتلاف های نظامی که در آن ساختارهای فرماندهی غیرشفاف هستند بر دوش خواهان می گذارد.^۹ این انتقاد با رد پرونده «هس علیه بریتانیا» همخوانی دارد؛ جایی که کمیسیون اروپایی حقوق بشر^{۱۰} (از این به بعد کمیسیون اروپایی) ادعاهایی مبنی بر اینکه مشارکت بریتانیا در یک

1. Maarten den Heijer, "Shared Responsibility Before the European Court of Human Rights", *Netherlands International Law Review*, Vol. 60, No. 3, (2013), pp. 411-40.

2. *Jaloud v. Netherlands* (2014).

3. *Jaloud v. Netherlands*, App. No. 47708/08, Eur. Ct. H.R. (2014), para. 152.

4. Kjetil Larsen.

5. Attributability.

6. Larsen, *Human Rights Treaty Obligations*, p. 89.

7. App. No. 71412/01 *Agim Behrami and Bekir Behrami v. France*, and App. No. 78166/01 *Ruzhdi Saramati v. France, Germany and Norway*, Grand Chamber decision of 2 May 2007.

8. Kjetil M. Larsen, "Attribution of Conduct in Peace Operations: The Ultimate Authority and Control Test", *European Journal of International Law*, Vol. 19, No. 3 (2008), pp. 509-31.

9. Talmon, "Responsibility of Outside Powers", p. 156.

10. European Commission of Human Rights (pre-1998, before ECtHR Took over Admissibility Functions).

مقام چهارجانبه در برلین، صلاحیت ایجاد کرده است را رد و استدلال کرد که مقام مشترک را نمی‌توان به «چهار حوزه قضایی جداگانه» تقسیم کرد.^۱

با وجود این، رویه فوق به هیچ‌وجه محدودکننده نیست. در قضیه «السکینی»، دیوان صلاحیت فراسرزمینی را به موقعیت‌هایی که یک دولت از طریق اشغال نظامی «اختیارات عمومی»^۲ را اعمال می‌کند، گسترش داد.^۳ این امر نشان می‌دهد که اگر اعضای ائتلاف، کنترل اداری عملی را به عهده بگیرند، حتی بدون اشغال رسمی، ممکن است مسئولیت داشته باشند. با این حال، قضیه «حسین» بر حدود این اصل تأکید دارد: در صورت غیاب کنترل مستقیم بر مراکز بازداشت یا فرآیندهای محاکمه، مشارکت ائتلاف به تنهایی کافی نیست.^۴ تأکید دیوان بر اقتدار واقعی - به جای رسمی - منعکس‌کننده چارچوب کمیسیون در مورد مسئولیت دولت است که «کنترل مؤثر» را نسبت به عناوین سازمانی در اولویت قرار می‌دهد.^۵

در نهایت می‌توان گفت، رویه دیوان در مورد مسئولیت مشترک در عملیات‌های ائتلاف، آرمان‌های جهانی کنوانسیون را با واقعیت‌های عملی درگیری‌های نظامی چندملیتی متعادل می‌کند. در حالی که قضایای «حسین» و «هس» آستانه بالایی برای صلاحیت و انتساب در نظر می‌گیرند، مواردی مانند «جلود» و «السکینی» نشان می‌دهد که ممکن است زمانی که دولت‌ها «اقتدار عملیاتی یا عمومی» را بر اعمال خاص اعمال می‌کنند، مسئولیت ایجاد گردد. این رویکرد ظریف بر نقش دوگانه دیوان در حمایت از استانداردهای حقوق بشری و در عین حال احترام به پیچیدگیهای همکاری نظامی بین‌المللی تأکید می‌کند.

1. Hess v. UK, p. 73.

2. Public Powers.

3. Al-Skeini v. UK, para. 137.

4. Jana Kienast, Nikolas Feith Tan, and Jens Vedsted-Hansen, "EU Third Country Arrangements: Human Rights Compatibility and Attribution of Responsibility", in *Global Asylum Governance and the European Union's Role*, ed. Sergio Carrera Nunez, Eleni Karageorgiou, Gamze Ovacik, and Nikolas Feith Tan (Cham: Springer, 2025).

5. ILC, Articles on State Responsibility, art. 8.

۲-۲. قضیه «هس علیه بریتانیا»: موانع صلاحیتی برای مسئولیت تضامنی

تصمیم کمیسیون اروپایی در قضیه «هس» یک تفسیر محدود کننده تاریخی از صلاحیت تحت ماده ۱ کنوانسیون را نشان می دهد که بر حاکمیت ارضی و اقتدار غیرقابل تقسیم در عملیات مشترک استوار است. رودولف هس،^۱ تحت حکومت چهارجانبه متفقین در برلین پس از جنگ جهانی دوم، به اتهام رفتار غیرانسانی توسط بریتانیا بازداشت شد. کمیسیون اروپایی این پرونده را رد و ادعا کرد که صلاحیت نمی تواند بین چهار قوه تقسیم شود و این که یک مقام مشترک را نمی توان به چهار حوزه صلاحیتی جداگانه تقسیم نمود.^۲

رویه قبلی دیوان، که نمونه آن قضیه «هس علیه بریتانیا» بود، به وضوح مانع قضایی در برابر مسئولیت هم زمان را نشان می دهد. بازداشت رودولف هس در زندان اسپانداو^۳ - که توسط چهار قدرت متفقین (بریتانیا، ایالات متحده، فرانسه، اتحاد جماهیر شوروی) اداره می شد - به عنوان نقض مواد ۳ و ۸ کنوانسیون مورد اعتراض قرار گرفت. کمیسیون اروپایی این پرونده را رد کرد و دلیل آن نیز این بود که مشارکت بریتانیا در مقام چهارجانبه بر اساس ماده ۱ داخل در صلاحیت محسوب نمی شد:

«مقام مشترک را نمی توان به چهار حوزه صلاحیتی جداگانه تقسیم کرد...»

مشارکت بریتانیا در مقام مشترک داخل در صلاحیت آن دولت نبود.^۴

این استدلال که مربوط به قضیه «السکینی» بود، صلاحیت را غیرقابل تقسیم تلقی و مسئولیت پذیری در قبال رفتار واحد مشترک را منع می کرد. با این حال، تحت یک تفسیر مدرن، نظارت چرخشی بریتانیا بر نگهبانان زندان و داشتن قدرت وتوی^۵ تصمیم گیری ها ممکن است به معنای داشتن «کنترل» کافی در جهت ایجاد صلاحیت باشد. همانطور که لارسن اشاره می کند، امتناع کمیسیون اروپایی از برقراری نوعی تعامل با «تعهدات مثبت»

1. Rudolf Hess.

2. H. v. United Kingdom, International Law Reports 75 (1987): pp. 369-80.

3. Spandau Prison.

4. Hess v. The United Kingdom, App. No. 6231/73, Eur. Comm'n H.R. Admissibility Decision (28 May 1975), p. 73.

5. Veto.

بریتانیا برای تأثیرگذاری بر شرکای خود، نشان‌دهنده فرصت از دست رفته برای آشتی دادن اقدام جمعی با مسئولیت‌پذیری فردی است.^۱

این استدلال بازتاب‌دهنده دیدگاه فرمالیستی از صلاحیت است که عناوین تشکیلاتی را بر کنترل عملکردی اولویت می‌دهد. کمیسیون اروپایی مدرکی دال بر اقدام «مستقل» بریتانیا در نقض کنوانسیون، نادیده گرفتن ظرفیت بریتانیا برای تأثیرگذاری بر ارگان مشترک (به عنوان مثال، حمایت از آزادی هس یا شکل دادن به شرایط بازداشت) درخواست کرد. این رویکرد با رویه بعدی دیوان که برای به رسمیت شناختن صلاحیت فراسرزمینی بر اساس اختیارات «عملی» تکامل یافته، در تضاد است. به عنوان مثال در قضیه «السکینی»، دیوان اعلام کرد که اعمال «اختیارات عمومی» بریتانیا در طول اشغال بصره در عراق، صلاحیت این دولت را بر اساس ماده ۱، حتی بدون کنترل رسمی ارضی، در پی دارد.^۲ به همین شکل در قضیه «جلود»، دیوان مسئولیت هلند را برای تیراندازی در یک ایست بازرسی در عراق به دلیل «فرماندهی عملیاتی» خود تشخیص داد و تأکید کرد که صلاحیت ناشی از اختیارات واقعی بر اعمال خاص است، نه صرف عضویت در ائتلاف.

حکم قضیه «هس» به دلیل قصور وی در ارتباط با «تعهدات مثبت» بریتانیا برای تخفیف آسیب در قالب چارچوب‌های مشترک، مورد انتقاد قرار گرفته است. بر اساس استدلال لارسن، امتناع کمیسیون اروپایی از در نظر گرفتن ظرفیت بریتانیا برای تأثیرگذاری بر مقام چهارجانبه، شکاف‌های پاسخگویی ایجاد کرده است، زیرا در شرایطی که تصمیم‌گیری پراکنده است، مسئولیت را از دولت‌ها سلب می‌کرد.^۳ این انتقاد با تأکید بعدی دیوان بر «کنترل مؤثر» در قضیه «حسن علیه بریتانیا»^۴ همسو است؛ جایی که بریتانیا مسئول رفتار با

1. Kjetil Mujezinović Larsen, *The Human Rights Treaty Obligations of Peacekeepers* (Cambridge: Cambridge University Press, 2012) p. 89.

2. Cedric, De Koker, "Hassan V United Kingdom: The Interaction of Human Rights Law and International Humanitarian Law with Regard to the Deprivation of Liberty in Armed Conflicts", *Utrecht Journal of International and European Law*, Vol. 31, No. 81, (2015), pp. 90-96.

3. Alice Ollino, "The 'Capacity-impact' Model of Jurisdiction and Its Implications for States' Positive Human Rights Obligations", (2025), available at: <https://www.qil-qdi.org/the-capacity-impact-model-of-jurisdiction-and-its-implications-for-states-positive-human-rights-obligations>.

4. Hassan v. UK (2014).

یک زندانی در یک مرکز تحت اداره ایالات متحده شناخته شد زیرا اختیارات خود را بر وضعیت و آزادی وی حفظ کرده بود. حکم قضیه «حسن» تصریح دارد که صلاحیت ممکن است حتی در قرارگاه‌های عملیاتی مشترک از «کنترل کامل و انحصاری بر یک فرد»^۱ ناشی شود- اصلی که کمیسیون اروپایی در قضیه «هس» نادیده گرفته است.

رویه دیوان بر یک تنش اساسی و مهم تأکید دارد؛ این که در حالی که کمیسیون حقوق بین‌الملل مسئولیت هم‌زمان برای رفتار واحد مشترک را پیش‌بینی می‌کند، الزامات صلاحیتی کنوانسیون، دیوان را وادار می‌نماید تا مشارکت و همکاری دولت‌های منفرد را مجزا کند. مواردی مانند قضایای «حسین» و «هس» حاکی از ترجیح ویژگی‌های ماهوی شواهد و مدارک، بر مسئولیت‌پذیری سیستمی است که خطر معافیت از مجازات در عملیات‌های پیچیده چندملیتی را به دنبال دارد. با این حال، اصل «صلاحیت تقسیم‌شده» در قضیه «السکینی» مسیری رو به جلو ارائه می‌کند و دیوان را قادر می‌سازد تا به جای مرزهای ارضی یا تشکیلاتی سختگیرانه، بر اساس «کنترل عملی»^۲ یک دولت، مسئولیت را تقسیم کند. برای اینکه دیوان در عصر حکمرانی جمعی بتواند مؤثر باقی بماند، این اصل باید قویاً اعمال شود تا اطمینان حاصل گردد که قدرت مشترک حاصل از همراهی و همکاری دولت‌ها با معافیت از مجازات مشترک مواجهه نمی‌شود.

علاوه بر این، موضع کمیسیون اروپایی با چارچوب مواد ۲۰۰۱ کمیسیون که «کنترل مؤثر» را بر اختیارات رسمی اولویت می‌دهد، در تضاد است. رویکرد کمیسیون که در «جلود» و «السکینی» انعکاس یافته است، مستلزم ارزیابی این پرسش است که آیا بریتانیا تأثیر تعیین‌کننده‌ای بر بازداشت هس اعمال کرده است یا خیر؟ در مقابل، سرزمین‌گرایی سختگیرانه کمیسیون اروپایی در قضیه «هس» نقش بریتانیا را در شکل دادن به سیاست‌های مقام مشترک نادیده گرفت که می‌توان آن را فرصتی از دست رفته برای آشتی دادن اقدام جمعی با مسئولیت‌پذیری فردی تلقی کرد.

در حالی که قضیه «هس» یک الگوی قضایی منسوخ را منعکس می‌کند، پرونده‌های بعدی دیوان و نقدهای علمی مرتبط با آن، درک دقیق‌تری از مسئولیت در عملیات مشترک

1. Total and Exclusive Control over an Individual.

2. De facto Control.

را که ریشه در اختیار عملکردی و ظرفیت دولت برای جلوگیری از نقض حقوق دارد، ارتقا داده است. این تحول تنش بین حاکمیت فرمالیستی و اهداف جهانی کنوانسیون را برجسته و محاکم را ترغیب می‌کند که کنترل واقعی را بر فرمالیسم تشکیلاتی اولویت دهند.

۲-۳. قضیه «السکینی علیه بریتانیا»: صلاحیت به عنوان یک مفهوم سنجش‌پذیر پرونده مهم دیوان یعنی «السکینی علیه بریتانیا» تحلیل صلاحیت را بازتعریف کرد و رابطه‌ای بین مدل مسئولیت هم‌زمان کمیسیون حقوق بین‌الملل و الزامات کنوانسیون ارائه داد. تشخیص دیوان این بود که صلاحیت طبق ماده ۱، مفهومی همه‌یا هیچ نیست، بلکه می‌تواند «بین دولت‌ها تقسیم و نسبت به سهم آنها متناسب»^۱ شود تا میزان کنترل یک دولت را منعکس کند:

«تعهدات یک دولت طبق ماده ۱ ممکن است بر اساس شرایط خاص اعمال اختیارات عمومی تقسیم شود».^۲

این «مقیاس لغزنده»^۳ صلاحیت حاکی از آن است که دولت‌ها در عملیات مشترک ممکن است مسئولیت اعمالی را در حوزه کنترل خود، حتی در صورت عدم وجود اختیارات انحصاری، متحمل شوند. به عنوان مثال دولتی که با سربازان خود به یک نیروی چندملیتی کمک می‌کند، می‌تواند در قبال تخلفاتی که در مناطق تحت اختیار عملی آن رخ می‌دهد، مسئول باشد. با این حال، دیوان هنوز این اصل را به طور کامل در موارد ارگان‌های مشترک یا مدیریت و هدایت جمعی اعمال نکرده است. در قضیه «جلود علیه هلند»، دیوان هلند را مسئول تیراندازی مرگبار در یک ایست بازرسی که به طور مشترک با نیروهای بریتانیا در عراق اداره می‌شد، دانست و تأکید کرد که هلند در آن زمان

1. Divided and Tailored.

2. Al-Skeini and Others v, The United Kingdom, App. No. 55721/07, Eur. Ct. H.R. (2011), para. 137.

3. Sliding Scale.

«فرماندهی عملیاتی»^۱ داشت.^۲ این امر نشان می‌دهد که شواهد دقیق از نقش یک دولت - نه صرفاً عضویت آن در یک ائتلاف - همچنان موضوعی محوری است.

رای قضیه «السکینی» بیانگر تحولی محوری در رویه دیوان در مورد صلاحیت فراسرزمینی تحت ماده ۱ کنوانسیون است که رویکردی انعطاف‌پذیر و وابسته به موضوع را برای مسئولیت دولت در عملیات‌های مشترک معرفی می‌کند. این پرونده شامل شش دادخواست مربوط به غیرنظامیان عراقی می‌شد که طی عملیات نظامی بریتانیا در بصره بین سال‌های ۲۰۰۳ و ۲۰۰۴، در طول اشغال بریتانیا به عنوان بخشی از مقام موقت ائتلاف کشته شدند.^۳ حکم شعبه اصلی دیوان مبنی بر این بود که بریتانیا به دلیل اختیارات «عملی» خود در بصره که شامل حفظ امنیت، حمایت از مدیریت مدنی و اعمال «اختیارات عمومی» مشابه دولت محلی است، صلاحیت خود را بر بستگان خواهان‌ها اعمال می‌کند.

این «مقیاس لغزنده» نشان‌دهنده انحراف از سرزمین محوری سختگیرانه در پرونده «بانکوویچ» بود که صلاحیت را به «فضای حقوقی»^۴ دولت‌های شورای اروپا در کنوانسیون محدود می‌کرد.^۵ در قضیه «السکینی»، دیوان تأکید کرد که صلاحیت می‌تواند از «کنترل مؤثر» بر یک منطقه (مثلاً اشغال نظامی) یا «اقتدار مأمور دولتی»^۶ بر افراد (مثلاً بازداشت) ناشی شود.^۷ نقش بریتانیا در مقام موقت ائتلاف جنوب، جایی که ۴.۶ میلیون عراقی را از طریق عملیات امنیتی و مدیریت مدنی اداره می‌کرد، چنین کنترلی را تشکیل می‌داد و مرگ بستگان خواهان‌ها را در محدوده قضایی بریتانیا قرار می‌داد. این استدلال با پرونده‌های قبلی مانند «عیسی علیه ترکیه»^۸، در جایی که دیوان، زمانی که مأموران دولتی

1. Operational Command.

2. Jaloud v. the Netherlands, App. No. 47708/08, Eur. Ct. H.R., (2014), § 152.

3. Danielle Breitenbücher, "ECHR, Al-Skeini et al. v. UK", (2026). available at: <https://casebook.icrc.org/case-study/echr-al-skeini-et-al-v-uk>. (Last seen at 1 September 2026).

4. Espace Juridique.

5. Miša, Zgonec-Rožej, "Al-Skeini v. United Kingdom", American Journal of International Law, Vol. 106, No. 1, (2012), pp. 131-37.

6. State Agent Authority.

7. "Secretary of State for Defence v Al-Skeini and others (The Redress Trust Intervening): HL 13 Jun 2007", available at: <https://swarb.co.uk/al-skeini-and-others-v-the-united-kingdom-echr-7-jul-2011/> (Last seen at: 1 September 2026)

8. Issa v. Turkey (2004).

در خارج از کشور اعمال اختیار می کردند، صلاحیت را تصدیق کرد، اما آن را به حاکمیت سیستمی گسترش داد، همسو بود.^۱

اهمیت این حکم در به رسمیت شناختن «تعهدات پیمان‌های»^۲ نهفته است. اینکه این امکان وجود دارد که دولت‌ها متحمل مسئولیت اعمال خاصی در حوزه عملیاتی خود، حتی در ائتلاف‌های مشترک باشند. به عنوان مثال بریتانیا به دلیل عدم انجام تحقیقات در مورد مرگ و میر ناشی از عملکرد سربازانش مسئول شناخته شد، زیرا اختیارات خود را بر رفتار نظامی و مراکز بازداشت حفظ کرده بود. این امر در تضاد با پرونده «هس» است که در آن کمیسیون اروپایی صلاحیت در مورد نقش بریتانیا در حکومت چهارجانبه متفقین را با طرح مفهوم «اقتدار غیرقابل تقسیم»^۳ رد کرد. بنابراین، قضیه «السکینی» با اولویت دادن به کنترل عملکردی نسبت به عناوین رسمی سازمانی، مفهوم پاسخگویی را مجدداً بازخوانی می‌کند. این اصل در پرونده «جلود» نیز که مسئولیت هلند از «فرماندهی عملیاتی» یک ایست بازرسی، با وجود مشارکت ائتلاف ناشی می‌شود، تقویت شده است.^۴

محققان حقوق بین‌الملل به تعادل ظریف این حکم، بین واقعگرایی و الزامات حقوق بشری اشاره کرده‌اند. سدریک راینگارت^۵ اشاره می‌کند که دیوان با پیوند دادن تعهدات به شدت اقتدار دولتی، حتی بدون کنترل کامل سرزمینی، «به مدل شخصی صلاحیت نزدیکتر شده است».^۶ با این حال، منتقدان استدلال می‌کنند که «مقیاس لغزنده» در جایی که کنترل پراکنده است همانطور که در مناقشات بعدی مثلاً در مورد حملات هواپیماهای بدون سرنشین یا عملیات سایبری دیده می‌شود، ایجاد ابهام می‌کند.^۷ این حکم همچنین با رویکرد کمیسیون در طرح مفهوم «کنترل مؤثر» برای نسبت دادن رفتار (مواد ۲۰۰۱، ماده

1. Cedric Ryngaert, "Clarifying the Extraterritorial Application of the European Convention on Human Rights (Al-skeini V the United Kingdom)", Mercurious, Vol. 28, No. 74, (2012), pp. 57-60.

2. Modular Obligations.

3. Indivisible Authority.

4. Zgonec-Rozej, "Al-Skeini v. United Kingdom", op.cit., p. 132.

5. Cedric Ryngaert.

6. Ryngaert, "Clarifying the Extraterritorial Application", op.cit., p. 58.

7. Zgonec-Rozej, "Al-Skeini v. United Kingdom", op.cit., p. 132.

۸) که بر همگرایی بین چارچوب‌های حقوق بشری و مسئولیت دولت تأکید دارد، همسو است.

قضیه «السکینی» صلاحیت را به عنوان یک مفهوم سنجش‌پذیر بازتعریف می‌کند که نیازمند تحلیل موضوعی اقتدار دولتی در عملیات مشترک است. دیوان با تثبیت مسئولیت در کنترل «عملی» به جای حاکمیت رسمی، مسئولیت پاسخگویی را در زمینه‌های فراسرزمینی در حالی که پیچیدگی‌های درگیری‌های نظامی چندملیتی را بررسی می‌کند، ارتقا می‌دهد. با این حال، این رویکرد تنش‌های حل‌نشده بین حمایت جهانی از حقوق بشر و محدودیت‌های عملی نفوذ دولت در محیط‌های ائتلافی را باقی می‌گذارد.

۳. تطبیق چارچوب کمیسیون حقوق بین‌الملل با رویه حقوقی دیوان اروپایی حقوق بشر

چارچوب دیوان اروپایی حقوق بشر و کمیسیون حقوق بین‌الملل در مورد مسئولیت مشترک در برخورد با مسئولیت‌پذیری دولت در عملیات‌های مشترک متفاوت است که منعکس‌کننده وجود تفاوت‌هایی بین آستانه‌های صلاحیتی فردی تحت کنوانسیون اروپایی حقوق بشر و مفاهیم گسترده‌تر مسئولیت هم‌زمان در حقوق بین‌الملل است. کمیسیون حقوق بین‌الملل بر آن است که انتساب رفتار بر اساس مواد ۴ و ۵ مجموعه مواد ۲۰۰۱ برای احراز مسئولیت کفایت می‌کند؛ در عوض دیوان عامل پیچیده دیگری را معرفی می‌کند: این الزام که یک دولت طبق ماده ۱ کنوانسیون، بر زیان‌دیده اعمال «صلاحیت»^۱ می‌کند؛ آستانه‌ای که در چارچوب جهانی کمیسیون در نظر گرفته نشده است. اصرار دیوان بر صلاحیت به عنوان پیش‌شرط مسئولیت، بار اثباتی بالاتری نسبت به قواعد انتساب مورد نظر کمیسیون ایجاد می‌کند. این واگرایی به ویژه در مواردی که شامل صلاحیت فراسرزمینی و حکمرانی مشترک است مشهود می‌باشد که در زیر به آنها اشاره می‌شود:

1. Jurisdiction.

۱-۳. آستانه صلاحیت: کنترل واقعی در مقابل مشارکت مشترک

بر اساس ماده ۱ کنوانسیون، صلاحیت به جای مشارکت صرف در یک چارچوب جمعی، به «کنترل مؤثر» یک دولت بر افراد یا سرزمین بستگی دارد. این اصل در قضیه «السکینی»^۱ یعنی در جایی که دیوان حکم داد که اعمال «اختیارات عمومی» بریتانیا در طول اشغال بصره در عراق، منجر به صلاحیت این دولت تحت کنوانسیون شد، تثبیت گردید. دیوان تأکید کرد که تعهدات بر اساس ماده ۱ می‌تواند بر اساس میزان کنترل اعمال‌شده، حتی در محیط‌های ائتلافی، «تقسیم و متناسب» شود.^۲ این رویکرد در تضاد با چارچوب گسترده‌تر کمیسیون حقوق بین‌الملل است که مسئولیت را به دولت‌های مشارکت‌کننده در ارگان‌های مشترک نسبت می‌دهد؛ در جایی که آنها به طور جمعی کنترل یک عمل را بدون توجه به نقش‌های عملیاتی فردی اعمال می‌کنند.^۳

پرونده «هس» نمونه‌ای دیگر از این تفاوت است. کمیسیون اروپایی ادعاهای رودولف هس در مورد بازداشت وی تحت مقام چهارجانبه متفقین در برلین را رد کرد و دلیل آن این بود که حکمرانی مشترک نمی‌تواند به «چهار حوزه قضایی جداگانه» تقسیم شود. با این حال، بر اساس رویه دیوان پس از قضیه «السکینی»، نقش بریتانیا - از جمله چرخش ماهانه نگهبانان و حق و تو^۴ بر تصمیمات زندان اسپانداو - می‌تواند اکنون به عنوان «کنترل مؤثر» واجد شرایط لازمی باشد که موجب صلاحیت می‌گردد. تمرکز دیوان بر روی اختیارات «عملی» بر افراد (مانند قضیه «جلود»)^۵ نشان می‌دهد که پرونده «هس» می‌تواند برای شناسایی مسئولیت تقسیم‌شده در جایی که یک دولت، نفوذ تعیین‌کننده‌ای اعمال می‌کند، دوباره ارزیابی شود.^۶

1. "Extra-territorial Effect of the Human Rights Act", (2021), available at: <https://publications.parliament.uk/pa/jt5802/jtselect/jtrights/89/8909.htm>, Last seen at: 1 September 2026.

2. Samantha Besson, "Concurrent Responsibilities under the European Convention on Human Rights: The Concurrence of Human Rights Jurisdictions, Duties and Responsibilities", in *The ECHR and General International Law*, ed. Anne van Aaken and Iulia Motoc (Oxford: Oxford University Press, Forthcoming), SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2841203> or DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2841203>.

3. Veto Power.

4. Ibid.

۲-۳. سزادهی فردی در مقابل مسئولیت مشترک

همانطور که در قضیه «حسین» دیده می‌شود دیوان از خواهان‌ها می‌خواهد که «نقش خاص»^۱ یک دولت خوانده را در نقض‌های ادعایی نشان دهند. در این پرونده، دیوان ادعاهای ۲۱ کشور ائتلاف را برای بازداشت‌های تحت رهبری ایالات متحده در عراق رد و تأکید کرد که مسئولیت، مستلزم اثبات «نفوذ یا دخالت» یک دولت در اقدامات خاص است نه صرف عضویت در یک ائتلاف. این موضوع در تضاد با رویکرد کمیسیون است که زمانی که دولت‌ها به طور جمعی در یک عمل متخلفانه مشارکت می‌کنند، ولو این که نقش‌های فردی هر یک از آنها مبهم باشد راه را برای طرح مسئولیت مشترک باز می‌کند. *سامانتا بسون*^۲ گرایش دیوان به ادغام صلاحیت و انتساب را مورد انتقاد قرار می‌دهد و خاطرنشان می‌کند که اتکای دیوان به «کنترل مؤثر»، اغلب پویایی‌های عملیاتی مشترک مانند حق و تو در اعمال اختیارات مشترک یا نفوذ غیرمستقیم بر سیاست‌های بازداشت را نادیده می‌گیرد.^۳ به عنوان مثال در قضیه «حسن علیه بریتانیا»، دیوان بر تأثیر متقابل بین قوانین حقوق بشر و حقوق بشردوستانه بین‌المللی صحنه گذاشت، اما همچنان بریتانیا را ملزم کرد که بازداشت‌ها را بر اساس ماده ۵ کنوانسیون توجیه کند، در حالی که بر نقش مستقیم این دولت در اداره بازداشتگاه‌ها تأکید کرد. این رویکرد مضیق و محدود، خطر تبریئه کردن دولت‌هایی را دارد که در چارچوب‌های جمعی مشارکت می‌کنند اما از اجرای نقش‌های عملیاتی مستقیم اجتناب می‌کنند.

۳-۳. تحولات پس از قضیه «السکینی»

رویه دیوان پس از قضیه «السکینی» راهی برای تطبیق رویکرد آن با تأکید مواد ۲۰۰۱ کمیسیون بر مسئولیت مشترک پیش رو می‌گذارد. در قضیه «اسمیت علیه وزارت دادگستری»^۴ دیوان عالی بریتانیا از قضیه «السکینی» بهره برد تا تأیید کند که بریتانیا تعهدات ماده ۲ کنوانسیون را در قبال سربازان خارج از کشور به عهده دارد و تشخیص داد

1. Specific Role.

2. Samantha Besson.

3. Ibid.

4. Smith v. Ministry of Justice (2013).

که صلاحیت حتی در یک عملیات ائتلافی، از داشتن کنترل سیستمی بر پرسنل و منابع ناشی می‌شود.^۱ این موضوع با دیدگاه کمیسیون مطابقت دارد مبنی بر این که دولت‌هایی که «کنترل مؤثر» را در یک ارگان واحد مشترک به اشتراک می‌گذارند (مثلاً از طریق مشارکت سربازان یا اختیارات وتو) باید وظایف هم‌زمان داشته باشند.^۲

با وجود این، برخی چالش‌ها همچنان ادامه دارد. قانون عملیات‌های خارج از کشور مورخ ۲۰۲۱،^۳ که ادعاهای سند حقوق بشر^۴ ناشی از اقدامات نظامی خارج از کشور را محدود می‌کند، بر مقاومت سیاسی در برابر صلاحیت فراسرزمینی گسترده تأکید می‌ورزد.^۵ این عقب‌نشینی قانونی منعکس‌کننده تنش‌های گسترده‌تر بین آرمان‌های جهانی دیوان و نگرانی‌های مربوط به حاکمیت دولت است، به‌ویژه در زمینه‌هایی مانند مسأله معروف به «حماسه رای‌گیری زندانیان»^۶ در قضیه «هرست علیه بریتانیا»^۷ که در آن بریتانیا در برابر احکام دیوان که به عنوان نقض حاکمیت پارلمان تلقی می‌شد، مقاومت کرد.^۸

تأکید دیوان بر «کنترل واقعی» و «سزادهی فردی»،^۹ قطعیت حقوقی را نسبت به پاسخگویی جمعی در اولویت قرار می‌دهد و شکاف‌هایی را در زمینه‌هایی مانند حکمرانی مشترک یا عملیات‌های ائتلافی ایجاد می‌کند. در حالی که تحولات پس از قضیه «السکینی»^{۱۰} نشانه حرکت به سمت به رسمیت شناختن صلاحیت توزیع‌شده (به عنوان مثال فرماندهی عملیاتی) است، همسویی کامل با چارچوب مسئولیت مشترک کمیسیون، مستلزم تصدیق

1. Smith and Others v. Ministry of Defence [2013] UKSC 41, [2014] AC 52, paras. 72-79 (UK Supreme Court).

2. Marko Milanovic, Extraterritorial Application of Human Rights Treaties, (OUP 2011), pp. 142-45.

3. Overseas Operations (Service Personnel and Veterans) Act 2021, c. 23, paras. 6-12 (UK).

4. Human Rights Act (HRA).

5. Stuart Wallace, "Human Rights Claims and Overseas Military Operations: Will Clause 14 of the Bill of Rights Bill Really Limit Victims' Access to British Courts?", U.K. Constitutional Law Blog, September 6, (2022), <https://ukconstitutionallaw.org/>.

6. Prisoner Voting Saga.

7. Hirst v. United Kingdom (2005).

8. Mark Elliott and Nicholas Kilford, "The Relational Principle of Parliamentary Sovereignty", (2026), available at: <https://publiclawforeveryone.com/> Last seen at 1 september 2026.

9. Individualized Culpability.

بیشتر نفوذ غیرمستقیم دولت‌ها در چارچوب‌های جمعی است. همانطور که لارسن می‌گوید، تطبیق این پارادایم‌ها نیازمند رویکردی ظریف است که کنترل عملکردی را با واقعیت‌های همکاری چندملیتی متعادل می‌کند.^۱

۴. شکل‌گیری یک دکترین منسجم

دیوان اروپایی حقوق بشر به دلیل عدم تمایل خود به پرداختن به مسئولیت مشترک در عملیات‌های چندملیتی به‌ویژه در مواردی که شامل نقض سیستماتیک حقوق بشر است و اینکه در آن آستانه‌های صلاحیت و انتساب شکاف‌های پاسخگویی ایجاد می‌کند، با انتقادهای علمی مداوم مواجه شده است. نمونه این انتقادهای در مواردی مانند قضیه «هس» است که کمیسیون اروپایی ادعاها علیه مشارکت بریتانیا در حکمرانی چهارجانبه متفقین بر زندان اسپانداو را با این استدلال نپذیرفت که اعمال اختیار مشترک را نمی‌توان به «چهار حوزه صلاحیتی جداگانه» طبق ماده ۱ کنوانسیون تقسیم کرد.^۲ این رویکرد فرمالیستی که عناوین تشکیلاتی را بر کنترل عملکردی اولویت می‌دهد، به شدت با رویه بعدی دیوان مانند پرونده «السکینی» در تضاد است که در آن دیوان صلاحیت را بر اساس اختیارات «عملی» اعمال شده از طریق اشغال نظامی یا حکومت به رسمیت شناخت.^۳

انتقاد/تالمون از اصرار دیوان بر تعیین دقیق «رفتار خود» یک دولت در مواردی مانند قضیه «دابلو اس علیه فرانتکس»^۴، طنین‌انداز می‌شود؛ جایی که دیوان دادگستری اتحادیه اروپا^۵ ادعاهای آژانس مرزی اتحادیه اروپا را برای نقض حقوق بشر طی

1. Larsen, Human Rights Treaty Obligations, p. 89.

2. Hess v. UK, 2 DR, p. 73; see: Frowein, J.A., "The European Commission's Decision in Hess", (1976), 13 CMLRev 485, pp. 488-89.

3. Tom Hamilton, "Al-Skeini and a Functional Approach to Extraterritoriality - Al Skeini and Others v United Kingdom (2011) 53 EHRR 18", UK Law Students' Review, Vol. 1, No. 2, (n.d.), Oxford University Press, p. 89.

4. WS and Others v. Frontex (Case T-600/21) (2023).

یک پرونده مهم در دادگاه عمومی اتحادیه اروپا (GCEU) در رابطه با پاسخگویی Frontex، آژانس مرزی و گارد ساحلی اروپا، به اتهام نقض حقوق بشر در طول عملیات مرزی مشترک.

5. Court of Justice of the European Union (CJEU).

6. EU Border Agency.

عملیات‌های مشترک با یونان رد کرد. دیوان دادگستری اتحادیه اروپا بر فقدان یک «ارتباط علی مستقیم» بین رفتار *فرانتکس* و آسیب‌های ادعایی تأکید کرد که بازتابی از بی‌میلی دیوان اروپایی حقوق بشر برای نسبت دادن مسئولیت در زمینه‌های ائتلافی است.^۱ تالمون می‌گوید که این تمرکز محدود بر علیت مستقیم، خطر مبرا کردن دولت‌ها را در وضعیت‌های نقض سیستمی در مشارکت‌های جمعی به‌ویژه در جایی که نقش‌های عملیاتی، پراکنده یا عمداً مبهم هستند، به همراه دارد.^۲ به عنوان مثال در قضیه «جلود»، دیوان به دلیل «فرماندهی عملیاتی» توسط هلند مسئولیت تیراندازی در ایست بازرسی در عراق را به دولت هلند نسبت داد. با این حال این رویکرد یعنی تکیه بر علیت مستقیم، به طور متناقضی در مواردی که شامل اختیارات مشترک است به کار می‌رود.

یک راه‌حل بالقوه برای این موضوع، در توسعه دکترین «تعهدات مثبت» تحت کنوانسیون نهفته است. حتی در صورت نداشتن کنترل مستقیم، دولت‌هایی که در عملیات مشترک شرکت می‌کنند، می‌توانند مسئولیت عدم جلوگیری از نقض قابل پیش‌بینی از طریق نفوذ دیپلماتیک یا تشکیلاتی را بر عهده گیرند. در قضیه «هس»، صلاحیت حقوقی بریتانیا برای وتوی تصمیمات در چارچوب چهارجانبه - همراه با عدم حمایت از شرایط انسانی بازداشت - می‌توانست نقض ماده ۳ کنوانسیون تحت این دکترین باشد. رویه دیوان در قضیه «حسن» از این دیدگاه حمایت می‌کند، زیرا دیوان، بریتانیا را مسئول رفتار با یک زندانی در یک مرکز تحت اداره ایالات متحده به دلیل حفظ اختیاراتش بر وضعیت وی دانست.

کسانی چون *راینگارت* از تفسیر مجدد استانداردهای انتساب تحت چارچوب کمیسیون حمایت می‌کنند. در پرونده «مادران سربرنیتسا علیه هلند»،^۳ دادگاه‌های هلند ماده ۸ از مجموعه مواد ۲۰۰۱ را برای نسبت دادن رفتار حافظان صلح سازمان ملل به هلند بر اساس معیار «کنترل مؤثر» به کار بردند که رویکرد جدیدی بود و فرمالیسم قضایی دیوان را به

1. Mariana Gkliati, "Shaping the Joint Liability Landscape? The Broader Consequences of *WS v Frontex* for EU Law", *European Papers-A Journal on Law and Integration*, No. 1, (2024), pp. 69-86.

2. Talmon, "Responsibility of Outside Powers", *op.cit.*, p. 162.

3. *Mothers of Srebrenica v. Netherlands* (2019).

چالش می‌کشید.^۱ این امر با استدلال لارسن مطابقت دارد که پاسخگویی در عملیات چندملیتی مستلزم متعادل کردن کنترل عملکردی با واقعیت‌های تصمیم‌گیری مشترک است. به عنوان مثال، شیوه‌های یونان برای بازگرداندن سیستماتیک اتباع دول ثالث که توسط دیوان در سال ۲۰۲۵ تأیید شد، نیاز به دکترینی را برجسته می‌کند که به اقدامات مخفی دولت و مسئولیت مشترک در عملیات‌های مرزی پردازد.^۲

نتیجه‌گیری

مسئولیت دولت‌ها برای رفتار واحد مشترک در رویه دیوان اروپایی حقوق بشر، با تنشی بنیادین میان چارچوب‌های حقوق بین‌الملل عمومی (به‌ویژه مجموعه مواد ۲۰۰۱ کمیسیون حقوق بین‌الملل) و الزامات صلاحیتی کنوانسیون اروپایی حقوق بشر مواجه است. این مقاله نشان داد که دیوان با تکیه بر معیار «صلاحیت» تحت ماده ۱ کنوانسیون که مستلزم اثبات «کنترل مؤثر» یک دولت بر افراد یا قلمرو است، بار اثباتی سنگین‌تری نسبت به مدل مسئولیت هم‌زمان کمیسیون حقوق بین‌الملل پیش رو می‌نهد. رویکرد دیوان که در پرونده‌های کلیدی مانند «حسین علیه آلبانی» و «هس علیه بریتانیا» تجلی یافته، عمدتاً بر مسئولیت فردی و کنترل مستقیم متمرکز است و از پذیرش مسئولیت مشترک در عملیات‌های چندملیتی که در آنها نقش دولت‌ها پراکنده یا غیرشفاف است، اجتناب می‌ورزد.

با این حال، تحولات اخیر در رویه دیوان، به‌ویژه پس از قضیه «السکینی علیه بریتانیا»، نشان‌دهنده گرایش به سمت انعطاف‌پذیری در تفسیر صلاحیت است. دیوان در این پرونده با معرفی مفهوم «صلاحیت سنجش‌پذیر»، امکان تقسیم تعهدات دولت‌ها را بر اساس میزان کنترل عملیاتی آنها در محیط‌های مشترک (مانند اشغال نظامی یا مدیریت مدنی) به

1. Cedric Ryngaert, "Attributing Conduct in the Law of State Responsibility: Lessons from Dutch Courts Applying the Control Standard in the Context of International Military Operations", *Utrecht Journal of International and European Law*, (2021), Vol. 36, No. 2, pp. 170–180. <https://doi.org/10.5334/ujiel.546>.

2. "Greece's systematic pushback practice confirmed by European Court of Human Rights", (2025), available at: <https://www.ecchr.eu/en/case/greece-before-the-european-court-of-human-rights/> Last seen at 1 September 2026.

رسمیت شناخت. این رویکرد در قضیه «جلود علیه هلند» نیز تقویت شد. این تحولات حاکی از آن است که دیوان می‌کوشد میان آرمان‌های جهانی کنوانسیون و واقعیت‌های پیچیده همکاری‌های چندملیتی توازن برقرار کند.

انتقادهای علمی حقوقی به رویه دیوان از جمله از سوی تالمون و لارسن بر دو محور متمرکز است:

نخست، بحث وجود شکاف‌های پاسخگویی است. تأکید دیوان بر «علیت مستقیم» و «کنترل فردی» در مواردی که مسئولیت دولت‌ها در ساختارهای مشترک مبهم یا عمداً پنهان شده است، موجب معافیت از مجازات می‌شود. نمونه بارز این امر، «پرونده دابلیواس علیه فرانکس» بود که در آن دیوان دادگستری اتحادیه اروپا به دلیل نبود «ارتباط علی مستقیم»، مسئولیت آژانس مرزی اتحادیه را رد کرد.

دوم، می‌توان به موضوع فرصت‌های از دست‌رفته اشاره کرد. امتناع دیوان از به‌کارگیری «تعهدات مثبت» در مواردی مانند قضیه «هس علیه بریتانیا» که در آن بریتانیا با وجود اختیار وتو در تصمیمات چهارجانبه، از تأثیرگذاری بر بهبود شرایط بازداشت خودداری کرد، نشان‌دهنده نادیده گرفتن ظرفیت دولت‌ها برای پیشگیری از نقض حقوق بشر در چارچوب‌های جمعی است.

برای همسوسازی رویه دیوان با اصول مسئولیت مشترک در حقوق بین‌الملل، سه راهکار کلیدی پیشنهاد می‌شود:

نخست، توسعه دکرین تعهدات مثبت: حتی در غیاب کنترل مستقیم، دولت‌ها موظفند از نفوذ تشکیلاتی یا دیپلماتیک خود برای جلوگیری از نقض حقوق در عملیات‌های مشترک استفاده کنند.

دوم، بازتعریف استانداردهای انتساب: به‌کارگیری معیار «کنترل مؤثر» مطابق ماده ۸ مجموعه مواد ۲۰۰۱ کمیسیون حقوق بین‌الملل، همانگونه که در پرونده «مادران سربرنیتسا علیه هلند» مشاهده شد، می‌تواند پاسخگویی دولت‌ها در مشارکت‌های جمعی را بهبود بخشد.

در نهایت، کاهش بار اثباتی: در مواردی که نقض حقوق به صورت سیستماتیک یا پنهان رخ می‌دهد (مانند عملیات‌های مرزی یونان)، بار اثبات باید به دولت‌ها منتقل شود تا شفافیت و مسئولیت‌پذیری افزایش یابد.

رویه دیوان اروپایی حقوق بشر در قبال مسئولیت مشترک، علی‌رغم تحولات مثبت پس از قضیه «السکینی»، هنوز در میانه راهی پیچیده میان حاکمیت دولتی و حمایت از حقوق بشر قرار دارد. برای دستیابی به یک دکترین منسجم، دیوان باید میان «کنترل عملیاتی» و واقعیت‌های همکاری چندملیتی توازن ایجاد کند و با بهره‌گیری از تفسیرهای پیشروانه (مانند تعهدات مثبت و استانداردهای انتساب کارکردی)، شکاف‌های پاسخگویی را کاهش دهد. تنها از این طریق می‌توان اطمینان یافت که قدرت مشترک ناشی از همکاری دولت‌ها، به معافیت مشترک از سزادهی تبدیل نخواهد شد. این اصلاحات می‌تواند چارچوب حقوقی و قضایی رویکرد دیوان را با تأکید بر رویکرد کمیسیون حقوق بین‌الملل در مجموعه مواد ۲۰۰۱ مبنی بر گرایش به سوی مسئولیت مشترک هماهنگ کند و تضمین نماید که دولت‌ها نمی‌توانند با پنهان کردن نقش خود در مشارکت‌های جمعی از پاسخگویی طفره روند.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

ORCID

Saeed Mokhtari

<https://orcid.org/0000-0001-7620-0058>

Mohamad Setayeshpur

<https://orcid.org/0000-0001-9647-9391>

منابع

- زمانی، سید قاسم، «مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها در قبال اعمال شرکت‌های خصوصی از منظر رویه قضایی و داوری بین‌المللی»، پژوهش حقوق عمومی، دوره ۱۵، شماره ۴۰، (۱۳۹۱).

- محبی، محسن و وحید بذار، «مفهوم استناد به مسئولیت بین‌المللی با تأکید بر طرح کمیسیون حقوق بین‌الملل (۲۰۰۱)»، فصلنامه مطالعات حقوق عمومی دانشگاه تهران، دوره ۴۸، شماره ۱، (۱۳۹۷).
- راعی، مسعود، «قابلیت اجرایی طرح ۲۰۰۱ مسئولیت دولت‌ها در حوزه قواعد حقوق بشری»، فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی، دوره ۳۷، شماره ۴، (۱۳۸۷).

References

Books

- Besson, Samantha, “Concurrent Responsibilities under the European Convention on Human Rights: The Concurrence of Human Rights Jurisdictions, Duties and Responsibilities”, In *The ECHR and General International Law*, edited by Anne van Aaken and Iulia Motoc (Oxford: Oxford University Press, Forthcoming). SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2841203>.
- Kienast, Jana; Nikolas Feith Tan & Jens Vedsted-Hansen, “EU Third Country Arrangements: Human Rights Compatibility and Attribution of Responsibility”, In *Global Asylum Governance and the European Union's Role*, edited by Sergio Carrera Nunez et al., (Cham: Springer, 2025).
- Larsen, Kjetil Mujezinović, *The Human Rights Treaty Obligations of Peacekeepers* (Cambridge: Cambridge University Press, 2012).
- Milanovic, Marko, *Extraterritorial Application of Human Rights Treaties* (Oxford: Oxford University Press, 2011).

Articles

- Larsen, Kjetil, “Attribution of Conduct in Peace Operations: The Ultimate Authority and Control Test”, *European Journal of International Law*, Vol. 19, No. 3, (2008), <https://doi.org/10.1093/ejil/chn037>.
- Ryngaert, Cedric, “Clarifying the Extraterritorial Application of the European Convention on Human Rights (*Al-Skeini v. the United*”

Kingdom)”, *Utrecht Journal of International and European Law*, Vol. 28, No. 74, (2012).

- Talmon, Stefan, “The Responsibility of Outside Powers for Acts of Secessionist Entities”, *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 58, No. 3, (2008).

Cases

- *Al-Skeini and Others v. The United Kingdom*. App. No. 55721/07. Eur. Ct. H.R. (2011).
- *Armed Activities on the Territory of the Congo (DRC v. Uganda)*. Judgment. ICJ Reports (2005).
- *Banković and Others v. Belgium and Others*. App. No. 52207/99. Eur. Ct. H.R. (2001).
- *Certain Phosphate Lands in Nauru (Nauru v. Australia)*. Judgment. ICJ Reports (1992).
- *Hassan v. United Kingdom*. App. No. 29750/09. Eur. Ct. H.R. (2014).
- *Hussein v. Albania et al.* App. No. 23276/04. Eur. Ct. H.R. (2006).
- *Jaloud v. Netherlands*. App. No. 47708/08. Eur. Ct. H.R. (2014).
- *Smith and Others v. Ministry of Defence*. [2013] UKSC 41.

Websites and Online Sources

- De Koker, Cedric, “Hassan V United Kingdom: The Interaction of Human Rights Law and International Humanitarian Law with Regard to the Deprivation of Liberty in Armed Conflicts”, *Utrecht Journal of International and European Law*, Vol. 31, No. 81, (2015), 90–96. <https://doi.org/10.5334/ujiel.ew>.
- Gkliati, Mariana, “Shaping the Joint Liability Landscape? The Broader Consequences of *WS v Frontex* for EU Law”, *European Papers*, (2024), <https://www.europeanpapers.eu>.

- Hamilton, Tom, “Al-Skeini and a Functional Approach to Extraterritoriality”, UK Law Students' Review, Vol. 1, No. 2 (n.d.), 89. Oxford University Press, <https://casebook.icrc.org/case-study/echr-al-skeini-et-al-v-uk>.
- Wallace, Stuart, “Human Rights Claims and Overseas Military Operations: Will Clause 14 of the Bill of Rights Bill Really Limit Victims' Access to British Courts?”, U.K. Constitutional Law Blog, September 6, (2022), <https://ukconstitutionallaw.org/>.
- Zgonec-Rozej, Miša, “Al-Skeini v. United Kingdom”, American Journal of International Law, Vol. 106, No. 1, (2012), 131–37, <https://doi.org/10.5305/amerjintlaw.106.1.0131>.

In Persian

- Mohebi M and Bazzar V, “Concept of Invocation to International Responsibility with Emphasis on the Draft Articles of International Law Commission (2001)”, Public Law Studies Quarterly, Vol. 48, No. 1, (2018) 201–222 <https://doi.org/10.22059/jpls.2018.220172.1395>. [In Persian].
- Raei, Masoud, “The Enforceability of the 2001 Draft Articles on State Responsibility in the Realm of Human Rights”, Journal of Private Law Studies, Vol. 37, No. 4, (2008). [In Persian]
- Zamani, Seyed Ghasem, “The International Responsibility of States for the Acts of Private Companies from the Perspective of Judicial Procedure and International Arbitration”, Public Law Research, Vol. 15, No. 40, (1392). [In Persian]

استناد به این مقاله: مختاری، سعید، ستایش پور، محمد، «مسئولیت متقارن و مسئولیت در قبال فعل مشترک از نظرگاه کمیسیون حقوق بین الملل و دیوان اروپایی حقوق بشر: واحد یا متکثر؟»، پژوهش حقوق عمومی، دوره ۲۸، شماره ۹۲، (۱۴۰۵)، ۳۷۸–۳۴۵.

Doi: 10.22054/qjpl.2025.85172.3093

The Quarterly Journal of Public Law Research is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License